

Rationes, ob quas haec capita appendicis instar narrationi subnectimus, atque in illis sex diversa documenta nequaquam ordine chronologico disposita, ex auctoritate interpretum et ex ipso textu distingimus, habes Intr. n. 10.

4) Ulterior ruina domus Saul 2 Reg. 21, 1-14.

ARG. — Propter Saulis in Gabaonitis iniustitiam regnante David saevit fames. Gabaonitis poscentibus septem Saule prognati morte plectuntur, Miphiboseth ob Ionathae fidem servato. Post quorum supplicium cessavit plaga.

Hoc factum non ad finem, sed potius ad initia regni Davidici pertinuisse, inde fit probabile, quod filiorum et nepotum Saul nulli recenseantur liberi; unde videntur illi vixdum puberes interiisse. Quod confirmatur Davidis quaestione 9, 1: « Putasne, est aliquis, qui remanserit de domo Saul? » Quae supponit, excepto Miphiboseth totam tum Saulis progeniem fuisse extinctam. Ex v. 7 licebit forte conicere, eo fere tempore eos esse interemptos, quo Miphiboseth, filius Ionathae, ad aulam est accitus, quod utique factum est ante bellum Ammoniticum. Haec vero narratio, licet per modum appendicis annexa, nequaquam a praecedente narratione est aliena. Complet quippe narrationem ruinae domus Saul, cui tota Davidis Historia innititur.

v. 1 « Facta est quoque fames in diebus David tribus annis iugiter, et consuluit David oraculum Domini. Dixitque Dominus: Propter Saul et domum eius sanguinum, quia occidit Gabaonitas ». Ille modus indicandi temporis ostendit, haec cum praecedentibus non connecti ordine stricte chronologico (*Sanct., Clair*). *Vulg. LXX post domum* legebant suffixum, ergo cum *LXX* iungendum: *Propter Saul domumque eius culpa sanguinis est.* — v. 2 « Vocatis ergo Gabaonitis, rex dixit ad eos — Porro Gabaonitae non erant de filiis Israel, sed reliquiae Amorrhaeorum; filii quippe Israel invaverant eis, et voluit Saul percutere eos zelo, quasi pro filiis Israel et Iuda ». Iuraverant, « quod non occiderentur » Ios. 9, 15. Gabaonitae Ios. 9, 6 (7); 11, 19 dicuntur Hevaei: Amorrhaeorum nomen pluribus gentibus videtur fuisse commune. *Hebr. eo quod zelaret pro filiis Israel et Iuda.*

Iam quae et quando fuerint hae Saulis cum Gabaonitis inimicitiae, taecente scriptura, definire non valemus. Nota, quae diximus ad 4, 2 sq., eas probabiliter locum habuisse simultaneae cum alteris contra Berothitas inimicitis. Coniicit *Calm.* locum habuisse, quo tempore Saul, occisis in Nobe sacerdotibus, tabernaculum transtulit in Gabaon; meministque *Malv.* conjecturae quorundam, id esse factum, quo tempore Saul abstulerit magos et arolos 1 Reg. 28, 3, et quidem studio exsequendi mandata Deut. 7, 2, 24, in quibus tamen Ios. 9 exceptionem statuerat pro quatuor urbibus Hevaeorum. Voluit utique Saul Gabaonitis vitam adimere, secus enim non egisset contra iuramentum Ios. 9. Insuper h. l. docemur, eum praetendisse zelum pro Hevaeorum natione, ergo sane appellasse ad mandata Deut. 7, 2, 24. De facto debuit res cedere utilitati Beniaminitarum, intra quorum fines eae urbes sitae erant, cf. dicta ad 4, 2 sq.

v. 3 « Dixit ergo David ad Gabaonitas: Quid faciam vobis? et quod erit vestri piaculum, ut benedicatis haereditati Domini? » Benedictio est pia honorum appreciatio, amici animi index, cf. 13, 23; 19, 39: « acsi dicat: Ne efficiatis, ut divina nobis maledictio exitio sit, sed potius orate Deum, quem vestrae vexationis vindicem habetis, ut cohibeat ultricem manum ab inferenda plaga » (*Sanct.*). v. 4 « Dixeruntque ei Gabaonitae: Non est nobis super argento et auro quaestio, sed contra Saul et contra domum eius; neque volumus, ut interficiatur homo de Israel ».

Hebr.: Non est nobis argentum et aurum cum Saul et cum domo eius, non est nobis vir ad interficiendum in Israel. Patet, utrumque non est in eadem sententia eadem ratione esse interpretandum. Ubi *Vulg.* quoad sensum supplevit vocem, quae v. 4 quidem non exprimitur, sed a v. 5 suggeritur: Neque volumus, ut interficiatur alius homo de Israel. Aliam versionem proponit *Theo.*: « Non licet nobis accipere

argentum vel aurum, respectu Saul eiusque domus, neque licet nobis quemquam Israelitam interficere. Supponitur alludere ad Num. 33, 31: « Non accipietis pretium ab eo, qui reus est sanguinis, statim et ipso morietur »; qua quidem lege non tenebantur Gabaonitae, nisi supponatur legem Mosaicam suscepisse, quodsi locum obtinuisse, vix potuisset Saul tanto in eos zelo agi. Illis non licuisse virum Israelitam interficere, ideoque ad ill regis permissione indignasse, utique probabile est. Planius est versio *Vulg.*, cui *Chald.* assentitur.

« Ad quos rex ait: Quid ergo vultis, ut faciam vobis? » v. 5 « Qui dixerunt regi: Virum, qui attrivit nos et oppressit inique, ita delere debemus, ut ne unus quidem residuus sit de stirpe eius in cunctis finibus Israel ». At quomodo hoc? virum exstirpare volunt, ut nulla ei relinquatur posteritas, et tamen Miphiboseth eius nepotem negligunt, et septem viris contentos se fore declarant?

Formam נשחרנו *Vulg.* (*delere debemus*) et altera lectio LXX (ἀφαιρέσειν, si tamen ea vox gemina sit) hiphil interpretatae sunt, quae versio quadrat cum Athnach *Masor.*, sed eam, quam modo expressimus, parit difficultatem. *Chald.* punctabat praeteritum niphāl: *deleti sumus, ne permaneremus de stirpe nostra ne unus quidem etc.*; verum ante illud niphāl expectantes copulam, iungentem hanc querelam praecedentibus querelis. LXX (καταλείψατο ἑξολοθισθησάτω ἡμῶν) et *Syr.* punctabant infinitivum niphāl, et iungunt cum voce praecedente: *cogitavit contra nos, ut deleat nos, ne permaneremus etc.* Ubi adverte eam vocem, quam *Vulg.* vertit *oppressit inique*, recte a *Chald.* LXX *Syr.* verti *cogitavit*. Ergo Gabaonitae nequaquam petunt, ut exstirpetur domus Saul, sed tantum ut congrua satisfactio concedatur, interfectis septem eius posteris. Sententia, ut saepe apud Hebraeos, est anacoluthica: *Virum .... dentur nobis septem viri.*

v. 6 « Dentur nobis septem viri de filiis eius, ut crucifigamus eos Domino in Gabaa Saul, quondam » — vocem adiecit *Vulg.* — « electi Domini. Et ait rex: Ego dabo ». Non potuit rex petita denegare secundum Num. 33, 33: « Nec aliter expiari potest, nisi per eius sanguinem, qui alterius sanguinem fuderit ». — Domino, « ad eum vobis placandum et reconciliandum, iura eius exsequendo in familiam istam » (*Malv.*). — In Gabaa Saul: « Miserum putatur et ignominiosum, magis ibi aliquem pati, ubi prius cum magistratu et splendore vixerat » (*Sanct.*). — Electi Domini: *Castalio* et post ipsum *Calm.* pro בירי יהיה censent uti v. 9 legendum בירי יהיה, in monte Domini, sc. in excelso Gabaa. Alii putavere Saulem a Gabaonitis dici electum Domini ironice: at num eiusmodi ironia uti coram rege David ausi essent Gabaonitae?

v. 7 « Pepercitque rex Miphiboseth, filio Ionathae, filii Saul, propter iusiurandum Domini, quod fuerat inter David et inter Ionathan, filium Saul » (1 Reg. 20, 15). Sensus obvius 9, 4 sqq. is est, interemp-

tos esse septem viros de filiis Saul, priusquam David fieret certior superesse Miphiboseth, filium Ionathae. Nonnisi illis sublatis videtur locus fuisse quaestioni: « Numquid superest aliquis de domo Saul? » Ergo h. l., quae brevi interiecto spatio evenere, narrantur per modum unius: Pepercit rex Miphiboseth, et tulit duos filios Respha etc. v. 8 *Tulit itaque rex duos filios Respha, filiae Aia, quos peperit Saul, Armoni et Miphiboseth, et quinque filios Michol, filiae Saul, quos genuerat Hadrieli, filio Berzellai, qui fuit de Molathi*, v. 9 « et dedit eos in manus Gabaonitarum, qui crucifixerunt eos in monte coram Domino; et ceciderunt hi septem simul occisi in diebus messis primis, incipientem messe hordei ». De Respha cf. 3, 7. Pro Michol legendum cum *keri* Merob, ea enim nupsit Hadrieli 1 Reg. 18, 19, et *Syr.* ברג evidenter corruptum est ex ברב et non ex בירב. *Chald.* utrumque nomen compingit. *Coram Domino* idem sonat atque *Domino* v. 6. Messis mentio fit, ut indicetur tempus, quo coepit Respha, quae v. 10 referuntur, peragere. Discimus ex hoc textu, messem initium dixisse a messe hordei, dum messis tritici (Gen. 30, 14; Lev. 23, 10 sqq., Deut. 16, 9 sqq.) ultima erat, quam sequebatur festum pentecostes. v. 10 « Tollens autem Respha, filia Aia, cilicium, substravit sibi supra petram, ab initio messis, donec stillaret aqua super eos de coelo, et non dimisit aves lacerare eos per diem, neque bestias per noctem ». Hinc et ex v. 13 colligimus decretum fuisse Gabaonitis, relinquenda esse cadavera in patibulo, quoad pluvia caderet de coelo (*Malv.*), « quod signum erat, Deum esse placatum et iam famem mitigandam » (*Est.*). Ast hinc rursus infer cum *Sanct.*, Gabaonitas eo tempore legem Mosaicam non suscepisse, secus tenebantur lege Deut. 21, 23: « Non permanebit cadaver eius in ligno sed in eadem die sepelietur ». Diutius illi cadavera in crucibus retinenda deereverunt, quo penitus discerent Iudaei, non impune violari fidem Gabaonitis quondam datam.

« Quantum temporis maternas illas et assiduas excubias egerit Respha, ex scriptura non constat, quia neque certo cognoscitur, quo tempore stillare coepit pluvia coelestis » (*Sanct.*). Id cum *Menoch.* credimus accidisse « non multo post »; quod etiam *Ios.* sentit. Admirationem sane facit, reperiri etiamnum interpretes, qui Rabbinos secuti Respham affirmant ab aprili ad octobrem excubasse, quod tempus est annuarum pluviarum. Cōgita intolerabilem putrescentium cadaverum foetorem, in quibus brevi praeter ossa custodiendum superest nihil. Potius cum *Theodoret.* teneamus: « Sumpto de eis supplicio placatus est Dominus, et nubium resolvit praegnantiam, et terram iussit more solito producere fructus ». — Non inepte *Calm.*: « Animadverte, inquit, « veterem morem excubias agendi ad cadavera reorum e cruce penduntium ». Item *Sacy* matres christianas monet, ut saltem tantum pro liberis praesent vivis, quan-

tum praestitit Respha pro mortuis, ut diu noctuque illis invigilent, ne gratia Dei illis eripiat.

Cilicium, saccum סַק, vestimenti genus asperum, quod vel poenitentiae vel luctus causa assumebatur. *Subtrahit*, ut in illo consideret (Sa), non pro tentorio *defixit*, ut cogitasse videntur LXX. *Supra petram*, אַל הַבַּיִר, pro quo Syr. legebat אַל הָאֲרָץ, *humi*, lectione paulum differente, quae sua probabilitate non caret.

v. 11 « Et nuntiata sunt David, quae fecerat Respha, filia Aia, concubina Saul ». v. 12 « Et abiit David et tulit ossa Saul et ossa Ionathae, filii eius, a viris Iabes Galaad, qui furati fuerant ea de platea Bethsan, in qua suspenderant eos Philisthiim, cum interfecissent Saul in Gelboe »; v. 13 « et asportavit inde ossa Saul et ossa Ionathae, filii eius; et colligentes ossa eorum, qui affixi fuerant », v. 14 « sepelierunt ea cum ossibus Saul et Ionathae, filii eius, in terra Benjamin, in latere, in sepulcro Cis patris eius; feceruntque omnia », « ad funus spectantia » (Menoch.), « quae praeceperat rex, et repropitiatus est Deus terrae post haec ». Notabamus ad 1 Reg. 31, 13, probabiliter solas carnes Saul et filiorum igni assumptas, relictis ossibus. Pro in latere cum Chald. Syr. retine nomen proprium *Sela*, quae erat urbs tribus Benjamin, haud procul, uti videtur, a Ierusalem Ios. 18, 28. *Repropitiatus est etc.*: pluviam immiserat iam v. 10 sed, ea continuante, messis maturuit ac tandem fames sublata est.

Bethsan, cf. 1 Reg. 31, 10 sqq.. Ibi dicebantur suspensa cadavera in porta urbis: platea illa erat secus portam, cf. expressiones 2 Par. 32, 6 « in platea portae civitatis », et 2 Esdr. 8, 1. 3. 16 « platea, quae est ante portam aquarum ». — *Seperierunt ea cum ossibus etc.*: durum est h. l. particulam תַּחַּת *vertere cum*, quae immediate ante ter usurpabatur ut mera nota accusativi; unde suadet, genuinas esse voces, quas h. l. sola praeservavit LXX: *et sepelierunt ossa Saul et Ionathae filii eius, et ossa eorum, qui affixi fuerant*.

2) Quatuor bella contra Philisthaeos gesta 2 Reg. 21, 15-22.

Versus 15. 18. 19. 20 omnes incipiunt formula יהיה עַד בְּלַחֲמָה, *et factum est rursus bellum*, quae continuationem alicuius narrationis bellicae exprimit et hinc non est apta copula inter v. 15 et praecedentem narrationem. Ergo nostra pericope est fragmentum ex alia aliqua bellorum narratione derivatum: fortasse in fastis David eorum, quae cap. 5 narrantur, bellorum contra Philisthaeos narrationem excipiebat. Eadem, prima expeditione e quatuor omissa, habetur 1 Par. 20, 4-7; sed ibi s. auctor, qui nolebat eam in forma fragmenti retinere, sed potius reliquae narrationi conformare cupiebat, levi adhibita textus mutatione primum

mutavit יהיה עַד בְּלַחֲמָה, « et ortum est bellum », ommissa voce *rursus*. Sententiam, quae illa quatuor bella prius gesta esse, ordinemque chronologicum in hac narratione deseri defendit, *Sanct.*, utvis ipse dissentiat, communem vocat et antiquam. Sane haec bella obtigisse crediderim in priore regni Davidici parte, quo tempore Goliath Gethaici frater (cf. v. 19 cum 1 Par. 20, 5) adhuc esset inter vivos.

v. 13 « Factum est autem rursus proelium Philisthinorum adversum Israel, et descendit David et servi eius cum eo, et pugnabant contra Philisthiim. Deficiente autem David », v. 16 « Ieshibenob, qui fuit de genere Arapha, cuius ferrum hastae trecentas uncias appendebat » (4: 911 Kilogr.) « et accinctus erat ense novo, nisus est percutere David ». Tota narratio sapit tempus antiquius, a temporibus regni Saul non ita multum remotum. Adest David cum suis *servis*; quamvis Abisai proxime ei adstet, et postea Sobochai (1 Par. 11, 29), tamen legionis Gibborim nulla fit mentio, neque legionum Cerethi et Phelethi. — Arapha seu Rapha est progenitor tribus cuiusdam insignis proceritatis, qui tempore Abraham reperiuntur in Astharoth Carnaim Gen. 14, 5, tempore Moysis in Baskan Deut. 3, 11; Ios. 12, 4; 13, 12, cuius urbs erat Astharoth Carnaim; inter Ammonitas nomen nacli erant Zomzommim Deut. 2, 20; cf. Deut. 2, 10 sq. *Genus*, יָדִיד videtur esse vox archaica, quae fere de sola gigantum progenie adhibetur.

Locus pugnae, aliter ac secus, non nominatur; fortasse exiit: certe eae textus mutationes, quas proponit Welh., fundamenta critico destituntur. — Suggestit *Calm.*, formam Ieshibenob, יֵשִׁבֵיבֹנֹב oriri potuisse ex יֵשִׁבֵי בֹנֹב: Ieshi, filius Nob. — Chald. LXX et *pondus ferri hastae eius trecenti sicli ponderis aeris*; in Hebr. שקל excidit ob similitudinem cum בִּשְׁקָל. Pondus autem aeris dicitur, ut describatur non ponderis, sed rei ponderatae natura (*Calm.*), germ. « Gewicht an Erz ». Sexcentorum siclorum 1 Reg. 17, 7 fuerat ferrum hastae Goliath. — *Ense novo*: ita Vulg. Syr. Hebraea vox utique aliquid novum exprimit, quod a Chald. verititer *cingulum*, a LXX *clava asporis*, a Syriac. מַגְדָּלָא, a Ios. θεράπεια *clava*; thorax catenatus, vel ἰσχυρία. Quae versionum discrepantia satis evincit, ne antiquos quidem auctores, quod armorum genus intelligeretur, probe perspexisse. Rem fortasse non inepte hac vice imaginatus est Ios., fuisse regem a gigante Iamiam humi prostratum: cuiusmodi sinistri eventus in fastis regum orientis consignari haud consueverunt.

v. 17 « Praesidioque ei fuit Abisai, filius Sarviae, et percussus Philisthaeum interfecit. Tunc iraverunt viri David dicentes: Iam non egredieris nobiscum in bellum, ne exstinguas lucernam Israel ». Utrum id postmodum semper servatum fuerit, non constat: cf. 18, 2 sq.; 11, 1 et 12, 27 sqq.; 10, 7, dum e contra 10, 17 ipse David egressus esse videtur.

v. 18 « Secundum quoque bellum fuit in Gob contra Philisthaeos. Tunc

percutit Sobochai de Husathi Saph de stirpe Arapha, de genere gigantum ». 1 Par. 20, 4 addit et humiliati sunt, sc. Philisthaei. De genere gigantum non est nisi altera versio vocum de stirpe Rapha: ergo delendum.

Hebr. El factum est post hoc, et factum est rursus proelium; ergo non fuit secundum, si nostra narratio sit continuatio narrationis cap. 5; est utique secundum in ordine bellorum, quae nostro fragmento recensentur. — Loca pugnarum v. 18 sqq. quod atinet, tertiam pugnam v. 20 textus omnes assignant urbi Geth. Primam h. l. Hebr. Vulg. Chald. assignant loco ceteroqui ignoto Gob, pro quo LXX Syr. Geth; ad 1 Par. 20, 4 autem omnes Gazer, praeter Syr., qui Gazam scribit; Gazer etiam habet los. Pro secunda pugna v. 19 Syr. h. l., et 1 Par. 20, 5 omnes, item los. nullum locum assignant; Hebr. Vulg. Chald. Gob; LXX fluctat inter 'Pôp, 'Pôp et Nôp, sed ultima lectio in alteram Gob refunditur, cum multi codices hebr. v. 18. sq. pro Gob habeant Nob. Hinc adest aliqua probabilitas Gob non esse nisi mendum pro Geth, vel etiam pro Gazer. Cf. 5, 25, ubi dicebatur David percussisse Philisthaeos usque Gazer, et 1 Par. 18, 1, ubi dicebatur potius esse urbe Geth; quae altera expressio nostrum hoc bellum referret ad tempus, de quo ibidem et supra 8, 1 agebatur. — Sobochai 1 Par. 11, 29 inter Gihborim recensetur, 27, 11 dux octavae turmae describitur, 2 Reg. 23, 27 (keri) rursus heroibus David adnumeratur. השרי patronymicum est a השרה 1 Par. 4, 4, Vulg. Hosa, loco tribus Iuda: ergo accuratius Sobochai de Hosa (Chald.). — Saph: pro כף 1 Par. 20, 4 כפי; hoc etiam latitat in ספר, quod h. l. legit Syr.

v. 19 « Tertium quoque fuit bellum in Gob contra Philisthaeos, in quo percussit Adeodatus, filius Saltus, polymitarius Bethlehemites, Goliath Gethaeum, cuius hastile hastae erat quasi licitorium teventium ». Quandoque S. Hier. abripitur pruritu transferendi nomina propria. Noster heros hebraeus est Elchanaan, filius Iair, qui nequaquam necessario idem est cum Elchanaan, filio Dodo (quod Vulg. perperam transtulit « patri eius ») 23, 24 et 1 Par. 11, 26. Iam Piscator et Calm. intellexerunt, אריגים polymitarius, quod h. l. intromittit kerî, non esse nisi ultimam versus vocem (Vulg. teventium) huc inadvertenter translata, et genuinum esse textum 1 Par. אה לרבי אהי גליה, « percussit Elchanaan filius Iair Lachmi fratrem Goliath ». אהי ob praecedens simile לרבי facile excidebat, et pronom erat אה לרבי mutare in בית לרבי, quo noster Elchanaan Bethlehemites evaderet et ita facilius cum altero Elchanaan Bethlehemita 23, 24 confunderetur. — Cuius hastile etc.: idem 1 Reg. 17, 7 de hasta Goliath dicitur, — par nobile fratrum.

v. 20 « Quartum bellum fuit in Geth, in quo vir fuit excelsus, qui senos in manibus pedibusque habebat digitos, i. e. viginti quatuor, et erat de origine Arapha ». Sexti digiti, frequentius in manibus, rarius in pedibus, apud alios quoque variorum temporum homines observabantur. « Idem quod 2 Reg. 21, 20 narrata Acta Academiae Paris. 1743 de infante aliquo sexdecim mensium, qui senos in manibus pedibusque habe-

bat digitos; viditque Saviard Parisiis in loco, qui Hotel Dieu audit, infantem recens natum denos in manibus pedibusque habentem digitos. Erat in Anglia, teste Lond. med. Gaz. vol. XIV Apr. 1834, familia Copsey, in qua a patribus solito maiore digitorum numero praeditis filii genitoribus haud absimiles procreabantur ». J. B. Friedreich, Zur Bibel, Nürnberg 1848, I. 298 sq. — v. 21 « Et blasphemavit Israel; percussit autem eum Ionathan, filius Samaa, fratris David ».

Samaa, idem qui 13, 3; 1 Reg. 16, 9. Pro Ionathan legit Syr. h. l., et Arabs tam h. l. quam 1 Par. 20, 7 Ionadab: quod fortasse solum irrepsit intuitu 13, 3. — Vir excelsus. Forma כרין vel hominem dicit rixae; vel hominem de Meddina tribus Iuda Ios. 15, 61, sed verisimile non est, hominem Philisthaeum ex ea urbe fuisse oritundum; vel est fortasse pluralis antiquitus vocis כודה, quae 1 Par. 20, 6 legitur, ergo vir proceritatum (Kail); vel est corruptum ex כודה vel ex כודה (Wellh.), ergo vir proceritatis, gigas. Certe retinenda Vulg. versio.

v. 22 « Ii quatuor nati sunt de Arapha in Geth, et ceciderunt in manu David et servorum eius ». Quatuor omisit 1 Par. 20, 7, ubi tres tantum expeditiones recensentur. Davidi adscribitur, quod per eius subditos gestum est; ceterum contra Iesibhenob ipse pugnavit, licet eum non ipse prostraverit (Sanct.).

3) Canticum petrae 2 Reg. 22, 1-51.

Hoc caput, cum idem sit cum Ps. 17 (48), h. l. non exponimus, sed Psalmorum interpreti variantes utrobique lectiones conferendas et discutiendas permittimus. Si tempus exquiras, quo canticum concinnatum sit, non est necesse, ut illud post absoluta omnia Davidis bella confectum defendas. Tribuit quidem titulus carminis originem dici, « qua liberavit eum Dominus de manu omnium inimicorum suorum, et de manu Saul ». Sed sufficit intelligere omnes inimicos, quos David habuerit usque ad tempus concinnati carminis; tum enim vere dici poterat liberatus esse David de manu omnium inimicorum suorum, licet postmodum alii etiam inimici in eum insurrexerint. Unde non immerito Clair censet concinnatum esse carmen ante Absalomis rebellionem, quod illud gaudio et exultatione redundet partae victoriae, David autem non supponendum sit tanto tripudio filii interitum fuisse celebraturus. — Si carminis materiam inspicias, illud utique intime connectitur cum promissione cap. 7 facta de domo Davidi a Deo aedificanda. Eam respiciunt ultimi versus verba: « Magnificans salutes regis sui, et faciens misericordiam christo suo David et semini eius in sempiternum ». Eandem respicit tropus in toto cantico principalis, qui quae diversis vocibus synonymis exprimitur: est autem is tropus Dei petrae. Illum fronte praefert canti-

cum in ipso suo exordio : « Dominus petra mea (כֶּלֶב) et arx mea montana (בְּצִוְרָה) et salvator meus ; Deus petra mea (צִוְרָה), scutum meum etc. ». Variis dein aliis imaginibus Dei protectio celebratur, sed v. 32 redit ad imaginem petrae : « Quis est petra (צִוְרָה) praeter Deum nostrum ? » Item v. 47 : « Benedicta petra mea, et exaltetur Deus petra (צִוְרָה), salvator meus ». Iamvero Dei petrae imago necessario quadamtenus fluit ex idea Dei domum aliquam fundaturus, aedificaturus, conservaturus. Confer ecclesiae ad Petrum i. e. petram, et ad Christum invisibilem petram relationem. Hoc canticum eum exprimit affectum, qui ex divina cap. 7 promissione prae ceteris oriri debuit, affectum firmissimae in Deum fiduciae. Evidens igitur existit nexus inter canticum et promissionem, eaque ratio est, cur hoc canticum prae ceteris psalmis omnibus appendicis instar libro Samuelis fuerit annexum. Imo equidem non infitiarer, per diem, « qua liberavit eum (Davidem) Dominus de manu omnium inimicorum suorum », intelligi illud ipsum tempus, de quo 7, 1, « cum Dominus dedisset ei requiem undique ab universis inimicis suis ».

4) Davidis ultimum eloquium propheticum 2 Reg. 23, 1-7.

ARG. — David, senio exhaustus sed spiritu Dei plenus, supremo et brevissimo carmine venturum regem Messiam, domui suae gloriam promissam, veluti e longinquo salutatur : haec carminis summa, haec eius in hunc Appendicem recepti ratio.

v. 1 « Haec autem sunt verba David novissima ». Chald. intellexit verba de rebus novissimis, at non is est sensus obvius hebr. vocis. *Michaelis* comparativum pro superlativo intelligit : Ecce canticum quoddam recentius illo, quod cap. 22 refertur, a Davide concinnatum. Sensus unice obvius ille est, quem *Vulg. LXX Syr.* exprimunt : verba novissima, respectu non tam reliquorum psalmorum (*Vatabl.*), de quibus h. l. non est sermo, quam potius vitae Davidis (*Clair*), quam s. auctor narrandam suscepit. Intellige : verba, « quae spiritu afflatus prophético edidit » (*Sanct.*), ut ex sequentibus patebit, et speciatim ex voce אֲנִי his usurpata, quae nonnisi de dicto inspirato vel prophético usurpari consuevit.

CARMINIS INTRODUCTIO. « Dixit David filius Isai, dixit vir, cui constitutum est de christo Dei Iacob, egregius psaltes Israel ». Ut hunc textum, qui difficultate non caret, penitus intelligamus, iuvat primum adscribere verba *Sancti* : « Usitatum est propheticis, in principio suarum visionum certas aliquas praepone notas, quibus aliipostea auctorem prophetiae certa aliqua notatione cognoscant, ut patet in Isaia, Ieremia, denique in prophetarum plerisque, quorum aliquid in principio praefigitur, quod genus prophetae conditionemque describit. .... Ab aliis pro-

phetis, qui sua scriptis oracula mandarunt, nullum habuit David, quod imitaretur exemplum, quia illos antecessit. Unum, credo, audierat, qui spiritu loquebatur prophético, cuius permanant ad posteros oracula, qui pluribus signis titulusque se ipsum notaverat, cuius imitatus consuetudinem David titulos sibi assumpsit non dissimiles. Hic fuit Balaam Num. 24, 3, qui aggressurus prophetiam ait : Dixit Balaam filius Beor ; dixit homo, cuius obtutus est oculus ; dixit auditor sermonum Dei, qui visionem omnipotentis intuitus est ; qui cadit, et sic aperientur oculi eius. Ad eius, ut reor, et aliorum exemplum, quorum oracula monumentis consignata non sunt, David hanc de Christo prophetiam exorsus est ». Iisdem fere verbis alteram Balaam 24, 15 prophetiam orditur. Iuvat h. l. tam Davidis quam Balaami exordium adscribere :

נָאם דוד בן ישי	נָאם בלעם בנו בער
וְנָאם הַגִּבֹּר הַקֶּבֶץ עַל	וְנָאם הַגִּבֹּר שֶׁחַם הַעֵינַן
בְּשִׁיחַ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב	נָאם שֶׁשָּׂם אֶמְרָי אֵל
וַיִּנְחַם זְמוּרַת יִשְׂרָאֵל :	אֲשֶׁר מוֹחַז שְׂדֵי יְהוָה
	נָפֵל וַיִּגְלוּ עֵינָיום :

Ex quo utriusque exordii parallelismo illico cum *Sanct.* concludimus, sicut Num. 24, 3, 4, ita etiam 2 Reg. 23, 1 solos s. vatis titulos contineri, et quae de « christo », dicuntur, non ad Servatorem nostrum, sed ad ipsum David referri : Quae « est communis omnium ferme sententia » ; item, falsum esse LXX נָאם אֲנִי pro נָאם. Ex hoc rursus patet, merito vocibus לַקֶּבֶץ *Masorethas* unum versus membrum absolvere, neque illud cum *Vulg. LXX* ad sequentia esse trahendum : ergo לַי neque est praepositio de, זֶה. *Syr.* punctavit לַי *inugum*, sed is sensus esse non potest. *Masor. Chald.* intellexerunt substantivum לַי ; *Chald.* videtur intellexisse *constitutus*, (ut) *altitudo*, vertit enim *exaltatus in regnum*. Vox לַי aliquoties, attamen raro, tamquam substantivum adhibetur : Os. 7, 16 (cf. 11, 7) ; absolutum כֶּלֶץ Gen. 27, 39 ; 49, 23 ; Ps. 49 (50), 4, vel ut substantivum vel ut adverbium concipi potest. Ceterum locis citatis לַי de solo numine vel coelo adhibetur, nunquam de homine ; quare « constitutus excelsus » (*Mar.*) expressio esset omnino insolita. Insuper הַקֶּבֶץ non est partic. *constitutus*, sed praeteritum *constitutus est*. Hinc *Then.* iudicat, excidisse pronomen אֲשֶׁר, quod omnes legerint versiones. At eius pronominis in nullo textu superest vestigium, et versiones legebant aut praeteritum cum pronomine, aut participium sine pronomine. Unde, si supponamus textum antiquitus, i. e. ante concinnatas antiquissimas versiones, fuisse corruptum, oportebit minutiorem corruptionem adstruere, potius quam notabiliorem, et pro הַקֶּבֶץ לַי legere לַי *constitutus*, (ut) *altitudo*, vel *constitutus altus*, quod idem est atque *exaltatus* (*Chald.*) ;

seu, quod etiam probabilius est, *constitutus altissimi, constitutus ab altissimo*. Ita voces, adhibita levissima, quam suggerunt versiones, correctione, aptum praebent sensum. Liceat addere coniecturam. Voces vix ullae ita frequenter in textu hebr. permutantur, atque voces על et אל, ubi advertas, etiam Num. 24, 4 voce אל concludi incisum. Supponamus igitur easdem tempore perantiquo h. l. fuisse commutatas, et legere licebit אל בים, *constitutus sen electus Dei*. — In sequenti dein membro זכרון non est *psaltes* (Vulg.), sed *psalmi* (LXX Chald. Syr.); tamen sensum Vulg. omnino expressit, sonat quippe Hebr. *delectabilis in psalmis Israel*. Videtur vox זכרון *delectabilis* selecta esse propter assonantiam cum his usurpato זכרון. Ergo totus versus ita videtur esse verendus: Oraculum David filii Isai, oraculum viri constituti a Deo, uncti Dei Iacob, suaviloqui psaltis Israel.

v. 2 « *Spiritus Domini locutus est per me, et sermo eius per linguam meam* ». Sensus clarus est, psaltes inspirationem profitetur: « Non fui nisi interpres et organum supremi rerum Domini; ipse linguam movebat eique pronuntianda verba dictabat; os meum tuba erat ad celebranda in aevum mirabilia eius » (Duquet). Verum pro *locutus est* potius verte *loquitur*: vox enim refertur ad sequentia, et praeteritum ponitur pro re praeter omne dubium certa affirmanda. v. 3 « *Dixit Deus Israel, mihi locutus est fortis Israel* ». « Pronomen *mihi* ad sequens referunt codices veteres fere omnes » (Verc.), uti etiam Hebr. — *Fortis Israel*, צור i. e. *petra Israel*, eadem vox, quae cap. 22 erat tam conspicua, et divinam respicit promissionem domus Davidi aedificandae.

Sanct.: « Haec omnia eo videntur spectare, ut magis appareat fides firmitasque verborum, quae a Deo instinctus propheta numeris inclusit poeticis et musicis. Quia vero dixerat haec verba Dei esse, non sua, sicut vox, quae resonat a clangente tuba, non est aenei instrumenti sed tibicinis, cuius inflatur et, ut ita loquar, animatur spiritu: ideo oportuit, ut loquentis auctoritatem et fidem commendaret. Quare illum vocat imprimis *Deum*, non fallacem aut infirmum, qui aut nolit aut non possit promissa atque praedicta praestare; non quales gentes et manu fingunt et mente colunt, sed Deum, quem colit et veneratur *Israel*; qui *fortis* est, cuius nemo potest aut obstrare consiliis, aut infirmare aut retardare potentiam etc. ».

MESSIAS VENTURUS. « *Dominator hominum iustus, dominator in timore Dei* ». Nostra quidem Vulg. comma ponit post *hominum*, hoc modo: « *dominator hominum, iustus dominator in timore Dei* ». Sed « *pro iustus dominator* », inquit Verc., « multi libri *iustus, dominator* » scribunt, et consentit Hebr. In omnes versiones cum *keri* legebant; *kethib dominator timoris Dei seu timens Deum*. Discutienda nobis iam est quaestio,

quae ad totum hoc vaticinium intelligendum primarii omnino est momenti, sintne duo haec incisa continuata priorum, enumerationis sc. titularum Dei loquentis, an pertineant ad sequentia, sintque initium divini eloquii tot magnificis titulis annuntiati. Quod alterum omnino defendimus. — Prius a nullo interprete assertum invenimus, et obstant rationes sequentes. Exordium cantici utique aliquid grande annuntiat: verba sane « *novissima* » tanti vatis egregium quid sint oportet; tituli vatis v. 1 enumerati et affirmata v. 2 inspiratio grande quid portendunt; item invocata v. 3 auctoritas Dei fortis Israel. Verum si verba *dominator hominum etc.* ad priora trahas, quid tandem grande relinquatur? comparatio aliqua aurorae et solis, propriae domus agnita humilitas, contra praeveritantes directa imprecatio. Ut verba haec sunt, non sunt adeo grandia, sexcenties in psalmis recurrunt. Ergo verba *dominator hominum etc.* ad sequentia sunt trahenda.

Primum igitur Münst., Vatabl., Clar., Gord., Mar. praecedens mihi interpretati sunt de *me*, et sequentia de ipso Davide intellexerunt. Intellexit item Est. de Davide, licet illa vocis *mihi* interpretatione abstinerit. « *Fortis Deus Israel* », inquit Münst., « dixit ad Samuelem prophetam de me, quod ego futurus essem dominator in hominibus, unxitque me in regem et voluit, ut praessem in timore Dei et conservarem iustitiam ». Aliquam haec explicatio confirmationem accipit a Chald., pro לֵי שֹׁרֵיבֶתָ עָלַי; attamen lectio לֵי inconcussa manet, et verborum de Davide interpretatio ab ipso Chald. sequentibus repudiatur. Accedit, haec etiam adhibita interpretatione, argumentum psalmi potius videri tenue, si cum tam magnifico titulo compararetur. — Alio rem concipiunt Sanct., Tir., Duquet, qui totum hoc canticum declarant esse « *titulum totius psalterii* Davidici, eorum saltem psalmodiarum, qui Davidi a Domino inspirati sunt. In hoc porro differre videtur hic psalterii titulus a titulis, quos suis vaticiniis alii praeposuerunt prophetae, quia alii prophetarum principis praepositi, hic vero psalmodiarum omnium fini suppositus est ». Titulus autem psalterii canticum eatenus est, quatenus eius *argumentum* breviter resumit. « Cuius multae sunt partes. Prima est, Deum esse fortem, quod saepe psalmi praedicant; esse Deum dominatorem omnium et iustum saepius audimus; esse dominatorem in timore Dei, i. e. esse illum dominum, qui Deum timent ». Et ita porro, non singillatim per totum canticum suam ideam prosequitur Sanct. Quae expositio ingeniosa est et, si melior non repeririatur, sufficiens. Fateor tamen aliquid plus etiam cantici titulum praetendere; et, cum Iacob et Moyses novissime loquentes egregia ediderint vaticinia, expectares « *verba David novissima* » non merum esse conspectum praecipuarum materiarum in psalmis celebratarum. — Aliam interpretationem affert Sa et inter alias recenset Malv.: « *Quasi dicat: Qui hominibus imperat, cum Dei timore imperet* ». « *Qui dominatur hominibus istis sc. Israelitis, iustus esto, dominans in timore Dei* ». Ubi regula quadam gubernationis proponitur, fortasse ut illam Salomon successor sequatur. Quam expositionem etiam approbat Duquet. « *Qui hominibus iusto imperat et in timore Dei, est sicut lux aurorae etc.* » (Then.).

Verior ea est explicatio, cuius meminerunt Castalio et Calm., quamque suam facit Chald., *verba signate ad messiam referens*. David, senio

meum; *Keil* supplet *Dei*, ergo omne beneplacitum Dei; melius utrumque coniungas, ut sit omne desiderium, sc. tam Dei quam meum. Sed quid sibi vult tota phrasid? Ellipsis adstruunt *Sanct.* alique: Cuncta salus mea et omnis voluntas mea—ipse est messias; ubi fere necesse erit, cum *LXX* sequens incisum cum v. 6 coniungere: quia non germinabit praevaricator etc. Sed praestat, missa ellipsi, stare divisioni versuum, quam alii omnes sequuntur. Si textui *Masor.* adhaerere velis, oportebit cum *Calm.* כִּי לֹא sumere interrogative: Cunctam enim salutem meam et omne desiderium, nonne germinare faciet? Quam sententiam si ex interrogatione veritas in affirmationem, habebis textum *Vulg.* Sensus est: erit in regno Messiae abundantia salutis et consolationis. *Chald.* pro לֹא legebat לֵי, quae facillime inter se commutantur: *germinabunt ipsi*, i. e. coram eo. *Syr.* כִּי הוּא יַצְבִּיחַ: *Cunctam enim salutem meam et omne desiderium ipse germinare faciet.*

v. 6 «*Prævaricatores autem quasi spinæ evellentur*» — *Hebr.* abiciuntur, idque melius, nam statim dicuntur non evelli — «*universi, quæ non tollantur manibus*»; v. 7 «*et si quis tangere voluerit eas, armabitur ferro et ligno lanceato*», i. e. bastili, cf. 1 *Reg.* 17, 7, «*igneque succensæ comburentur usque ad nihilum*». בַּשֶּׁבֶר explicant: usque ad requiem, cessationem, exterminationem; sed num בַּ significat usque ad? *Then.*: in cessatione, sine mora, ubi primum cessavit evellere, comburit; sensus satis coactus. *Kimchi* vocem derivat a יָשַׁב: in habitando, in habitaculo earum, ubicunque inventæ fuerint; et consentiunt *Pagnin.*, *Sanct.*, *Duguet*, *Mar.* Legebant *LXX* בִּישָׁרִים, βίσηρος ζώοντων. — Abundantibus benedictionibus messianicis opponitur ruina completa et probrosa adversariorum regni messianici. Ne aequa quidem pugna prostermentur, sed velut ignobiles spinæ excidentur de terra ope instrumentorum divinæ vindictæ, et igne absumentur.

Vaticinium *messianicum* esse præter *Chald.* etiam agnoscunt *Vatabl.*, *Sanct.*, *Mab.*, *Menoch.*, *Lap.*, *Duguet*, *Clair*: sed varie explicant, prout varie intelligunt v. 3. Fusius de vaticinio agunt *L. Reinke*, *Beitrag*e IV. 437 sqq.; *Bade*, *Christologie* I. 172 sqq.

5) Catalogus herorum David 2 *Reg.* 23, 8-39.

Anc.—Herodes hi 1 *Par.* 11, 10 accuratius describuntur tamquam ii, «*qui adiuverunt eum*» (*David*), «*ut rex fieret super omnem Israel*»; et inseritur ib. hoc documentum statim post narratum David ab omnibus tribubus agniti regem. Ex v. 8 patet fuisse omnes *Gibborim*, quorum h. l. triginta septem, 1 *Par.* quinquaginta tres enumerantur;

fortasse etiam plures enumerari poterant, maxime cum quibusdam diem supremum obeuntibus alii subintrarent; tamen vix crediderim, numerum eorum multo maiorem fuisse, neque illos cohortem aliquam constituisse, quæ distincta a reliquis cohortibus militaret. Videntur ii potius fuisse viri fortitudinis eximiae, qui cum rege assidue versarentur et ab eo ad varia maioris momenti officia deputarentur, quos *Clair* non inepte vocat «*aides de camp*»; in proeliis ii eorum, qui non imperia quaedam obtinebant, custodes corporis regis (1 *Reg.* 28, 2) erant, ut sequens narratio et etiam 21, 17 abunde ostendit. 1 *Par.* 27, 2-13 recensentur duodecim *Gibborim*, qui singuli singulis mensibus praeerant viginti quatuor millium bellatorum turmae; Banaias constanter praeerat Crethis et Phlethis, ita ut suam turmam 1 *Par.* 27, 6 per Amizabad filium administraret: ergo, ut supra monuimus, *Gibborim* nequaquam ad instar separatae a reliquis cohortis militabant. Eorum originem habes 1 *Reg.* 14, 32, ubi «*quemcumque viderat Saul virum fortem (Gibbor) et aptum ad proelium, sociabat eum sibi*». Ex eorum numero ipse fuerat David, qui modo armigeri modo militaris tribuni apud regem partes sustinuerat. Ergo *Gibborim* non sunt iidem atque sexcenti Gethaei 2 *Reg.* 15, 18, quibus praeerat Ethai Gethaeus; quod post *Reinke* defendit *Weiss* l. c. p. 173, vocans illos «*die alte Garde*».

Iam horum *Gibborim* quatuor insigniuntur titulo *Rosch-ha-Schalischim*, «*principes Schalischim*», sc. Iesbaam, Elazar, Semma, Abisai (v. 8. 13. 18), dum Banaias et Asael (v. 23. 25) solummodo *Schalischim* dicuntur.

v. 8 ראש השלישי nullatenus potest veri *princeps inter tres* vel *princeps trium*, sed ad summum *princeps tertii (LXX)* vel *tertius (Syr.)*. *Vulg.* legebat השלישי, loco parallelo 1 *Par.* 11, 11 habetur השלישיים vel השלישים. Infra v. 18 *kehib* habet השלישי, sed *keri* השלישי, qui assentiuntur *Vulg.* *LXX* et locus parallelus 1 *Par.* 11, 20, dum *Syr.* legebat שלישים, *Chald.* vocem non intellexit, substituens *Gibborim*. *Schalisch* vel *Schalischit* videtur designasse genus quoddam seu gradum militum; nomen etiam occurrat post aevum Davidicum, in regno tam Iuda quam Israel, 3 *Reg.* 9, 22; 4 *Reg.* 7, 2; 9, 25; 15, 25, item apud Chaldaeos Ez. 23, 15 et in ipso exercitu Pharaonis Ex. 14, 7; 15, 4. Quod vero Aegyptii hi rhesis verberentur, non probat *Schalischim* universim classem fuisse militum e rhesis dimicantium; Davidici certe pedites erant. Iam quod *Schalischim* primum in exercitu Aegyptiaco hoc nomine veniant, suspicionem facit, nomen nequaquam ex lingua hebr. esse derivandum, quod post versiones h. l. faciunt recentiores, sed fortasse ex aegyptiaca vel etiam aliunde, cf. *Calm.* ad Ex. 14, 7. Similiter nostro aevo husarorum et marescalli nomina, ex lingua hungarica et germanica mutata, ad omnes fere Europae nationes descendunt. Nominis a שלישים *triginta* derivatio, præter soni affinitatem, nullo nititur fundamento: horum bellatorum numerum ad triginta fuisse limitatum probari nequit, nam omnes nostro elencho enumeratos, qui numerum triginta longe excedunt, fuisse *Schalischim* gratis supponitur, et insuper alii alibi (1 *Par.* 12, 4. 18) recensentur

Schalischim. Una ratio, cur nomen Schalischim h. l. interpretes plures pro numerati interpretati sint, ea est, quod numerale ternarii העלשה reapse idemdem in hoc elencho recurral.

Sed quinam erant Schalischim? Non erant cohors aliqua a reliquis cohortibus, puta Cerethi et Phlethi, distincta: nullibi cohortis Schalischim in rebus bellicis narrandis fit mentio; non recensentur 13, 18 inter eos, qui Davidem fugientem a facie Absalom secuti sint; Banaias, qui erat de Schalischim et tamen continuo imperabat Cerethis et Phlethis, certe non erat gregarius miles alterius cuiusdam cohortis. Videtur Schalischim esse nomen gradus cuiusdam militaris, et Rosch-ha-Schalischim nomen gradus immediate superioris, qui proximus accederet ad magistrum militiae (Iob). Sicut nos in re militari habemus gradum, « marescalli » et gradum « marescalli locum tenentis », ita Hebraei aevi Davidici habebant Rosch-ha-Schalischim et Schalischim.

Haec expositio confirmatur omnibus iis locis, ubi Schalischim nomen habetur: nullo eorum cognitur illud de cohorte aliqua explicari, in pluribus interpretatio de gradu aliquo militari maxime obvia est. Ita 3 Reg. 9, 22: « De filiis autem Israel non constituit Salomon servare momentum: sed erant viri bellatores, et ministri eius, et duces (שירי cf. supra 18, 1), et Schalischim, et praefecti currum et equitum ». 4 Reg. 7, 2: « Et respondit ille Schalischim, qui adstabat ad dexteram regis ». 9, 25: « Et dixit Iehu ad Balacer duces », i. e. Schalischim, utique unum ex duobus nobilioribus. 13, 25: « Coniuravit autem adversus eum Phacee, filius Romelie, qui erat Schalischim eius ». Ez. 23, 15 describitur Ooliba capta insano amore duum i. e. Schalischim Babylo-niorum, quorum imagines in muro despectas viderat. Ez. 44, 7; 45, 4 Schalischim Pharaonis etiam possunt intelligi duces dignitate praestantes. Haec tandem explicatio admissa intelliges, cur Iob nusquam inter Gibborim vel Schalischim recensetur: licet se. ipse in eorum aliquando numero fuisset, ad superiore dignitatem magistri militiae ascendit. Item Amasai, qui inter Gibborim non recensetur; quodsi dixeris, eundem illum esse atque Amasai 1 Par. 12, 18, respondebo, eum, quo tempore ad Davidem primum accessit, reapse fuisse in gradu Schalischim tantum, postea vero brevi tempore dignitatem magistri militiae obtinuisse, ideoque in elencho Gibborim non recenseri. Tandem intelliges, cur Abisai, qui Rosch-ha-Schalischim appellatur, tamen inter duodecim praefectos turmarum 1 Par. 27 non recensetur. Ipse se. illum quidem gradum militare obtinebat, sed quod continuo Iob fratri tempore eius « aide de camp » adesset, ad alia militaria imperia deputari haud poterat. — Quibus praemisissis ad elenchi heroum explicationem accedimus.

v. 8 « Haec nomina fortium David. Sedens in cathedra sapientissimus princeps inter tres, ipse est quasi tenerimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu uno ». Textum hebr. esse corruptum atque ex 1 Par. 11, 11 restituendum, consentiunt critici, cf. Vere. Ibi legitur יושבע בן הכרתי, Ishaam filius Hachamoni, ubi nos habemus יושב בשבה החכמי. Ultima vox ה initiale ortum est reduplicatione praecedentis ה finalis, reliqua facile componuntur; יושב בשבה ex v. 7 huc irrep-

sisse, iam adnotavit Kennicott. Etiam altera versus pars emendatione indiget. Ex comparatione cum 1 Par. 11, 11 colligitur, pro *kethib* היה עדינו העניו, vel *keri* היה עיר אה הניו substituentum esse *keri* היה עיר אה הניו, iste *levavit hastam suam*; ubi LXX, derivans non ab עיר *agitare*, sed ab עיר *mudum esse*, vertit *eduxit gladium*. Ceterum LXX cum versione *keri* etiam versionem *kethib* conglutinat, et eam de altero aliquo heroe intelligit, de *Adino Ezrita*; Syr. de *Gedehu, qui descendit* (היה יור הנהר). *Vulg.* a novo heroe introducendo feliciter abstinuit, verba serviliter transtulit secundum lectionem, quae ad *keri* propius quam nostrum *kethib* accedebat: היה עדינו העניו. — Versus secundum 1 Par. 11, 11 ita vertendus: Haec nomina Gibborim David: Ishaam, filius Hachamoni, Rosch-ha-Schalischim; iste levavit hastam suam super trecentos (?) vulneratos impetu uno.

S. Hier. nomina propria, quae corrupta lectione prae oculis habebat, appellative transtulit, sicut *Chald.* totum textum de Davide intelligens; imo vox *David* postmodum in non paucis codicibus repetebatur: Haec nomina fortium David, David sedens etc. Atque in eundem sensum iam *Ps. Hier.* textum interpretatus est (ad 1 Par.), dum *Beda* optime perspexit, non de Davide esse sermonem, sed de Ishaam. — Qui h. l. filius Hachamoni dicitur Ishaam, idem 1 Par. 27, 2 filius Zabdiel scribitur: rem componi *Kell.* fuisse illum filium Zabdiel de stirpe Hachamoni. — Adscribimus coniecturam *Welh.*, nonnihil quidem audaciorum. Legebat LXX v. 7 בשבחם pro בשבה, hoc vero versu יושבע בן הכרתי i. e. יושבע, Isboseth pro Ishaam; 1 Par. 11, 11 habent יושבע בן הכרתי. Unde si recedamus, quam facile in graeco Δ et Δ (Ἰσαβαῖ, Ἰσαβαῖ) conmutentur, et quomodo in libris historicis V. T. (cf. dicta ad 1 Reg. 14, 49) iterato in nominibus propriis substitutum fuerit בשבה « opprobrium » pro בשל, idoli nomine, non absorta fortasse videbitur coniectura, ex una parte יושבע, ex altera יושבעם et יושבעו seu יושבעו revoceari ad formam originalem יושבע, Ishaal. Nota tamen, *Ios.* habere Ἰσαβαῖ, ergo etiam ipse apud LXX legebat יושבעם. — Pro octingentos 1 Par. 11, 11 *trecentos, Ios.* « nongentos » et ita etiam codex legion. (apud Vere.) et quatuor codices graeci. Quodsi h. l., uti v. 18, legendum sit *trecentos*, maioris etiam ponderis esset *Sancitii* animadversio: « Notum est, magnam aliquam multitudinem atque indefinitam disparibus admodum numeris significari. Sic dicimus: milles quatuor, centies, decies, septies. Quanta sit inter hos numeros differentia, quis non videt? at est eadem omnino significatio ». Ceterum poterit Ishaam intelligi interfecisse magnam illum numerum non solus, sed cum sua cohorte, nam et illud iam exprimitur erat facinus, ut una cohors primo impetu tantam hostium multitudinem prostraverit.

v. 9 « Post hunc Eleazar, filius patris eius, Ahohites; inter tres fortes, qui erant cum David, quando exprobraverunt Philisthim, et congregati sunt illuc in proelium ». Non debuit *Vulg.* vertere nomen *plurium patris eius* sed cum LXX *Chald. Syr. Ios.* illud servare, *filium Dodo* vel *Dodi*. Inter tres fortes; id clarius exprimit 1 Par. 11, 12 « qui erat inter tres Gibborim »; ששה h. l. significare non Schalischim, sed numerum ternarium, ostendit v. 13. 19. 23. *Philisthim* in

Hebr. patet esse accusativum, ergo illi tres heroes provocaverunt Philisthaeos. Sed quo *illuc*? Reapse lectio *בְּיַרְדֵּן נִחַמְּוּ* defectiva est; copula necessario alicui inserenda, quod praestitere versiones; *ם* ad locum prius expressum refertur, sed nullus ante exprimebatur; verbum *יָרַךְ* cum *ב* construi non consuevit. Hinc tamquam genuina praefenda est lectio 1 Par. 11, 13 *בְּפֶס דָּם וְהַפְּלִשְׁתִּים נִחַמְּוּ* *ם*, ergo: *qui erant cum David in Ephesdammin, et Philisthim congregati sunt etc.* Qui locus idem est, qui habetur 1 Reg. 17, 1 et a *Vulg.* vertitur « in finibus Dommim ». Correctioni consentit *Ios.*, nam *עַל אֲרָזִים* est *בְּפֶס דָּם*, quod per metathesin et corruptionem ortum est ex *בְּפֶס דָּם* (*Then.*).

Recto *Ahohites* *Vulg.* cum 1 Par. 11, 12, ubi pro *בְּרַךְ* legitur *הָ*. *Hebr.* *LXX* *Chald.* h. 1. *filii Ahohi*; sed post nomen patris (Dodo) in nostro catalogo consuevit nomen patriae seu stirpis exprimi. Cf. v. 28; 1 Par. 11, 29. *Ahohites* videtur esse derivatum ab *Ahoh* 1 Par. 8, 4, nepote Benjamin (*Ges.*). Iam noster Eleazar, filius Dodo, *Ahohites* omnino videtur esse idem atque « *Dudia Ahohites* » 1 Par. 27, 4, cum omnes illi duces turmarum ex Gihborim sint desumpti, et quidem fere ordine nobilitatis, ille autem *Dudia* secundam turmam obtinens secus in nostro catalogo desideraretur. — Sequentia usque ad alteram v. 11 partem desunt 1 Par. 11; ea ibi aliquando scripta fuisse, sed, scriba ab uno « et congregati sunt Philisthim » ad alterum transiliente (*Kennicott*), excidisse, inde patet, quod *Semmae* (hic v. 11) nomen 1 Par. 11, 13 non exisset, et tamen v. 15, 18 *tres* exhibeantur, qui ante fuerint recensiti.

Primum membrum v. 10 recte *Vulg.* ad sequentia traxit, reliquis illud v. 9 iungentibus. v. 10 « *Cumque ascendissent viri Israel* » fugientes (*Sauct.*), quod patet sequentibus, « *ipse stetit et percussit Philisthaeos, donec desciret manus eius et obrigesceret cum gladio* », « contractione nervorum prae labore » (*Sa*); « *fecitque Dominus salutem magnam in die illa, et populus qui fuerat reversus est ad caesorum spolia detrahenda* ». *Hebr.* tantum ad caesorum etc. quod explicat *Malv.*: « Nihil opus fuit pugnare, sed tantum de caeso hoste spolia reportare ». v. 11 « *Et post hunc Semma, filius Age, de Arari. Et congregati sunt Philisthim in statione, erat quippe ibi ager lente plenus. Cumque fugisset populus a facie Philisthim* », v. 12 « *stetit ille in medio agri et intus est eum percussitque Philisthaeos; et fecit Dominus salutem magnam* ». Hae omnes pugnae nos ad regni Davidici initia revocant, quando Philisthaeorum terror adhuc Israelitis obtinebat, et res singularibus adhuc certaminibus dirimebatur. Imo potuit una alterave harum pugnarum tum locum habuisse, quando David iuvenis a Saule praefectura militari insignitus fuerat.

Semma 1 Par. 11, uti diximus, excidit; 1 Par. 27 aut identicus est cum *Samaoth* Iezrie v. 8, quod dignitatis locus suadet, aut dicendus est praefectura turmae non

fuisse honoratus. Adverte 1 Par. 11, 44, ubi *Vulg.* habet *Arorites* et *LXX* *אַרְרֹרִי*. *Hebr.* *Syr.* legere *עֲרֹרִי*, « de Aroer » cf. 1 Reg. 30, 28; unde probabilis apparet, per Arari h. l. et v. 33, vel Harodi v. 23, intelligi Aroer tribus Iuda. — In *statione*. *Malv.* iam meminit explanationis in *caterua*, contra quam merito obicit *Then.*, cum vocem videri superfluum post verbum *congregati sunt*. Ceterum *וְהָיָה* aptius vertitur *castra*, quod patet ex 1 Par. 11, 15 substituentiale *בְּקֶרֶב* et *Vulg.* vertente in *statione et castra* (v. 13). Videtur ea esse vox antiquata, loco cuius 1 Par. eam, quae planius intelligeretur, substituit. *Vulg.* *LXX* *Ios.* perspexerunt designari locum, ad quem utique respicit sequens *ם*; *Ios.* *עַל הַרְרֵי אֲרָזִים*, punctabat *לְעֵלִי*, Leeli, qui locus Iud. 15, 9 ob Samsonis de Philisthaeis victoriam celebratur. *Falsa* punctatio *וְהָיָה* ex analogia ad *וְהָיָה* v. 13 orta est. — Pro *lente* 1 Par. habet *hordeum*: facile commutari in manuscriptis poterant *עֲרֹרִי* et *שְׂעִירִים* (*Calm.*). — *Pro* *וְהָיָה* fecit, 1 Par. *וְהָיָה* salvavit, formae valde similes.

v. 13 « *Necon et ante descenderant tres, qui erant principes inter triginta, et venerant tempore messis ad David in speluncam Odollam; castra autem Philisthinorum erant posita in valle Gigantum* ». Vox *tres* articulo caret, unde censere *Abul.*, *Gai.*, *Sauct.*, *Sa* esse diversos a tribus primis: Iesbaam, Eleazar, Semma. Et *Ps. Hier.*, traditione nisus nescio qua, nominat Abisai, Sibbachi Usathiten, et Ionathan filium Semmaa. Certe heroes illi, quicunque tandem fuerint, in numero triginta septem (v. 39) includuntur. E contra *Vatabl.*, *Mar.*, *Malv.*, *Menoch.*, *Gord.*, *Calm.* censent intelligi eosdem illos tres primo iam loco recensitos, cui sententiae accedit *Ios.* et, uti videtur, etiam *Vulg.* eum eventum arctius cum praecedentibus copulans. Utique vix probabilis apparet, in nostro clencho, qui totus in recensendis nominibus est (cf. v. 8 « *Haec nomina fortium David* »), unum aliquod praecclare gestum tacitis nominibus narrari. Dein expressio v. 19, 23 « *usque ad tres non pervenerat* » suggerit, ante v. 18 non de pluribus quam tribus sermonem fuisse. Sed tum, tam h. l. quam 1 Par. 11, 43, supplendum erit articulus, res in textu erroribus haud carente nequaquam improbabilis; ubi notat *Then.* etiam 1 Par. 11, 48 legi articulum, qui in textu parallelo intercedit.

Tres, qui erant principes inter triginta. Putat *Sauct.*, illos tres diei fortiores alios triginta, qui post eos usque ad finem capitis numerentur; neque obest, numerari praeter illos tres non triginta, sed unum supra triginta. Sed s. textus proprie illos non diei *principes inter triginta*, sed *tres (keri) de triginta principibus*, uti vertunt — *Vulg.* *LXX* ad 1 Par. 11, 15. *Chald.* *שְׁלֹשִׁים* non intellexit numerale, sed vertit Gihborim, quod nos veterem Schalischim; *רִשָׁא* ignorabant *LXX* *Syr.* h. l. et *Syr.* ad 1 Par. 11, 15. Ceterum ex textu evidenter incerto nulla potest erui peremptoria difficultas. — *Tempore messis*: vix aliter verti potest *וְהָיָה*, licet *מַלְא* vel *מָלַע* sensu *tempore* durum sit; sed 1 Par. 11, 15 habet *וְהָיָה*, in *petram*, spelunca quippe Odollam in rupe aliqua erat, cf. *Calm.* Quoad haec loca cf. 1 Reg. 22, 1; 2 Reg. 5, 18. Pro inusitato *וְהָיָה* rursum 1 Par. substituit *בְּקֶרֶב*.

v. 14 « *Et David erat in praesidio* »; (cf. dicta 1 Reg. 22, 4) « *porro statio Philistinorum tunc erat in Bethlechem* ». Gesta haec esse putat *Matv.* durante bello, de quo 3, 17. — v. 15 « *Desideravit ergo David et ait: O si quis mihi daret potum aquae de cisterna, quae est in Bethlechem iuxta portam!* » Seu potius *in porta*, in qua de more gentis Israeliticae maximum esse solet urbium munimentum » (*Sanct.*); ergo intra portam. *Menoeh.*: « *Nec iussit David suos aquam afferre, nec eo animo est locutus, ut ipsi regi gratificantes se in illud discrimen darent. Accidit tamen, quod in huiusmodi fieri amat, ut sc. desideria principum subditis sint pro iussionibus* ». *Sanct.*: « *Sic ergo reor, in cisterna Bethlechem nihilo meliores esse aquas, quam quae in aliis cisternis e caelestibus pluviis esset collecta; fecit tamen patriae memoria et naturalis amor, ut aqua, quae ex patria cisterna hauriretur, multo esset iucundior, multo magis ad stomachum* ». Porro contendunt *Sanct.* et *Lap.*, primarie desideravisse Davidem patriae liberationem, id vero desiderium figurate enuntiasse, exprimens appetitum aquae ibidem asservatae. v. 16 « *Irruperunt ergo tres fortes castra Philistinorum, et hauserunt aquam de cisterna Bethlechem, quae erat iuxta portam, et attulerunt ad David; at ille noluit bibere, sed libavit eam Domino* », — « *quasi victimarum obtulisset sanguinem* » (*Sanct.*), « *quia aquam tam pretiosam, emptam se. humano sanguine, dignam esse indicavit, quae Domino libaretur per extraordinarium quoddam sacrificium* » (*Menoeh.*), idque late sic dictum. Unde perperam ex hoc facto *Rabbi Levi* (ap. *Mar.*) colligebat, posse fieri aquae sacrificium, aut *Sa.* fuisse illam aquam vino mixtam. Longius item *Ps. Hier.* (in 1 Par.) progressus asserit: « *Sacrificavit eam Domino gratias agens, quia tam fortes viros in Israel dederat* »; id verbis nequaquam exprimitur. Verius *Ps. Eucher.* alique: « *Vicit naturam, ut sitiens non biberet, et exemplum de se praebuit, quo omnis exercitus tolerare sitim disceret* ». — v. 17 « *Dicens: Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hoc: num sanguinem hominum istorum, qui profecti sunt, et animarum periculum bibam? Noluit ergo bibere. Haec fecerunt tres robustissimi* », tres Gibborim primo loco nominati. Pro mero ירה *Domini*, quod cum LXX vocativo esset exprimentum, codices plurimi, *Syr. Chald.* et 1 Par. legebant ברוך. — *Hebr.* Num sanguinem hominum, qui iverunt pro vita sua — *bibam* supplet 1 Par., et h. l. *Vulg. LXX*; aut est aposiopesis, quam 1 Par. explicavit, aut textus h. l. ex 1 Par. est complendus.

Iam primo ternario absoluto, ad alios heroes insignes describendos procedit s. auctor. v. 18 « *Abisai quoque, frater Ioab, filius Saruine, princeps erat de tribus; ipse est, qui levavit hastam suam contra trecentos* »,

Ios. « *sexcentos* »; idem codex Legion. (ap. *Ver.*) et quatuor codices graeci, « *quos interfecit; nominatus in tribus* », v. 19 « *et inter tres nobilior, eratque eorum princeps, sed usque ad tres primos non pervenit* ». Verte: Erat Rosch-ha-Schalischim . . . et ipsi nomen erat inter Schalischim, et inter Schalischim nonne gloriosus erat? הכי cf. 9, 1. — *Primos* explicationis gratia *Vulg.* addidit: intelliguntur Iesbaam, Eleazar, Semma. Sensus planus est: nomen sibi fecerat Abisai et gloriam acquisierat inter Schalischim, tribus tamen celebratissimis heroibus non equiparabatur. Miram versionem proponit *Keil* (1 Par.): trium heroum princeps erat, licet virtute illis nequaquam esset par. — 1 Par. 11, 21 additur בשנים, « *et inter tres secundos inclutus* », LXX ἰσὶς τῶν τριῶν; quam vocem *Syr.* ignorat. El sane imprimis voci debetur multorum placitum, nostrum clenchum confici duobus ternariis, quibus inde a v. 24 tertia heroum classis addatur. Primus ternarius Iesbaam, Eleazar, Semma. Secundus Abisai, Banaïas, et tertius quidam, cuius nomen *Munst.*, *Vatabl.*, *Clar.* reticere putant, dum *Abul.*, *Menoeh.*, *Calm.* Aselem v. 24, *Cler.* Ioabum, *Lap.* Ionatham, filium Samaa fratris David 21, 21 suggerunt. Ast secundus ille ternarius ex textu emungi nequit, Assel 1 Par. 11, 26 evidenter tertiae classis adscribitur. Aliunde integritas textus 1 Par. 11, 21 non extra dubium versatur. Ubi est בשנים, ibi noster textus habet הכי, cui 1 Par. 11, 25 correspondet הכי: num aliquid 2 Reg. irperperit in textum, aut aliquid 1 Par. exciderit, aut textus deformatus fuerit, affirmare nequimus.

v. 20 « *Et Banaïas, filius Ioiadae viri fortissimi, magnorum operum, de Cabseel; ipse percussit duos leones Moab, et ipse descendit et percussit leonem in media cisterna in diebus nivis* ». Id additur, non quod eo tempore leones sint ferociores, aut homines ad pugnandum minus expediti; sed ut tempus eventus et memorabilis circumstantia designetur. *Sanct.* putavit, percussos esse veros leones: sed non dicuntur simpliciter leones, sed leones Dei; tamen secundum usum loquendi scripturae, leo Dei intelligi potest leo magnitudine et ferocitate praestans. *Bochart Hieroz.* P. I. l. III. c. 1 p. 716 sq. ostendit, apud Arabes et Persas heroas nomen habuisse leones Dei: sed num is loquendi modus Hebraeis etiam usitatus erat? Id videtur sensisse *Syr. gigantes*, *Chald. magnates*. LXX habet duos filios Ariel Moab, sed 1 Par. LXX omittit filios. *Ios.*, LXX secutus, putat fuisse duos fratres Moabitas. Lectio LXX h. l. inde utique commendatur, quod vox Ariel omnino videatur esse singularis, ergo non « *leones* ». — Banaïas dux erat Cerethi et Phelethi 8, 18; 20, 23, dux tertiae turmae 1 Par. 27, 3. Eius pater erat sacerdos (ib.), probabilius idem qui 1 Par. 12, 27 « *princeps de stirpe Aaron* » appellatur; eratque de Cabseel, civitate in finibus Iuda ad meridiem sita *Ios.*

13, 21. Ad ipsum patrem refertur *vir fortissimi et facinoribus inclyti*. v. 21 « *Ipsa quoque interfecit virum Aegyptium, virum dignum spectaculo, habentem in manu hastam; itaque cum descendisset ad eum in virga, vi extorsit hastam de manu Aegyptii, et interfecit eum hasta sua* ».

Pro אֲשֶׁר legendum *heri* אִישׁ. Omnes h. l. habent בִּרְאָה *aspectu (spectaculo)*, item LXX ad 1 Par.; reliqui ibi בִּרְדָה, ergo *virum procerum*; sensus idem. 1 Par. addit fuisse quinque cubitorum, et lanceam sicut liciatorium texentium; LXX h. l. aiunt fuisse sicut lignum צֶדֶדֶזֶז, quod potius quam scalam nauticam malim interpretari eum contum, quo scaphae trans fluvium, puta Iordanem, propelli consuevere. Quae quidem comparatio haud videtur Hebraeis universis fuisse familiaris, potuit vero inveni ab ipsis LXX, rei nauticae in Aegypto inferiori nequaquam ignaris. Comparatio e contra liciatorii texentium (cf. 21, 19: 1 Reg. 17, 7) videtur Hebraeis fuisse perquam familiaris eoque minus premeunda. Sed commode etiam textus omni comparatione caret, quo efficacius percipiat oppositio lanceam inter et baculum (Wellh.).

v. 22 « *Haec fecit Banaias, filius Ioiadae* », v. 23 « *et ipse nominatus inter tres robustos, qui erant inter triginta nobiliores, veruntamen usque ad tres non pervenerat, fecitque eum sibi David auricularium a secreto* ». Vertendum uti v. 18 sq.: Et ipsi nomen erat inter Schalischim, et inter Schalischim gloriosus erat, veruntamen usque ad tres primos (Iesbaam, Eleazar, Semma) non pervenit. Qui tres cum in posteriori Davidis historia nunquam commemorantur, dum Abisai et Banaias constanter nominantur, censendi sunt maturius iam obisse. — *Auricularium a secreto*: 1 Reg. 22, 14 ostendimus, בִּשְׁכֶׁתִי intelligi cohortem praetorianam, quae hic non alia esse videtur, quam Cerethi et Phelthi, cf. 20, 23.

Sequuntur Gibborim reliqui, qui 1 Par. 11, 26 introducuntur hac formula: « *Porro fortissimi viri in exercitu* ». v. 24 « *Asael, frater Ioab, inter triginta* », i. e. inter Schalischim.

Quod additum *keil* censet etiam valere pro omnibus sequentibus heroibus; ast id minima liquet. Additum omittit 1 Par. Videtur h. l. legisse LXX גִּבּוֹרֵי שְׁבוּחַ וְיָדוּ הַבְּסֻךְ, et haec nomina Gibborim David regis; verum וְיָדוּ שְׁבוּחַ non videtur esse nisi corruptio praecedentium verborum repetitorum וְיָדוּ שְׁבוּחַ, et altera pars in eis fortasse ortum duxit ex verbis 1 Par. adiectis הַיְּהוּדִים. Quod Asael Schalischim adnumeretur et 1 Par. 27, 7 uni ex duodecim turmis praeficiatur, ostendit varios in exercitu Davidis ordines et cohortes iam ab ipsis regni primordiis fuisse distincta; sed non est necesse admittere, iam tum singulas turmas viginti quatuor battalorum millia numerasse.

« *Elchanan, filius patris eius, de Bethlechem* »; filius Dodo vel Dodi, cf. v. 9. Sed non idem atque ibi Dodo videtur intelligi, cum ille Ahoihites

dicitur, a nomine sive ignotae urbis sive Beniaminiticae cognationis, hic Bethlehemitae dicitur et fortasse idem sit atque Elchanan, filius Iai, Bethlehemitae 21, 19 (*Lap.*). v. 25 « *Semma de Harodi* ». Is 1 Par. 11, 27 vocatur Sammoth שְׁמוּת, videturque idem esse cum Samaoth Iezerite, שְׁמוּת, 1 Par. 27, 8 (*Calm.*): cum enim reliqui ibi duces omnes ex Gibborim sint desumpti, etiam Samaoth videtur indidem repetendus.

Iezerites יִזְרָה idem est, quod Ezrahitae אִזְרָה 3 Reg. 4, 31 (5, 11) et Zarahi זְרָחִי 1 Par. 27, 11, 13, et designat familiam derivatam a Zara זָרָה, filio Iuda (*Fürst*). Fuit Semma de Harodi seu Arori (1 Par. 11, 27), nam eae duae formae constanter permixtae, ergo ex eodem loco unde v. 11 alter Semma. Unde suspicatur *Calm.*, esse eundem virum; potuitque nomen h. l. repeli ad duos Haroditas, Semma et Elica, copulandos, uti v. 24 copulantur duo Bethlehemitae, v. 28 sq. duo Netophathitae, v. 33 rursus duo Haroditae, v. 38 duo Ietheritae (*Wellh.*). Sed obest, primum quod Semma stirpis Zarahi Arorites non tamen evidenter idem sit atque Semma, filius Ager, Arorites; dein quod, si unus esse supponatur, herorum nomina ad triginta sex reducuntur, cum v. 39 esse triginta septem affirmantur. Sed ad hoc respondebimus v. 34.

« *Elica de Harodi* »: exiit is 1 Par., et h. l. apud LXX *Syr.*, idque facile potuit obtinere propter bis repetitum de *Harodi*. 26 « *Heles de Phalti* », quem *Then.* oriundum putat ex Bethphelet tribus Iuda Ios. 13, 27. Is 1 Par. 11, 27; 27, 10 dicitur Phalonites. « *Hira, filius Acces, de Thecua* », cf. 1 Par. 11, 28; 27, 9; quoad Thecua 2 Reg. 14, 2. — v. 27 « *Abiezer de Anathoth* », urbe sacerdotali tribus Benjamin Ios. 21, 18, haud longe ab Ierusalem, patria Ieremiae prophetae, cf. 1 Par. 11, 28; 27, 12. « *Mobonnai de Husathi* ». Pro יִבְנֵי legendum esse *heri* מִבְּנֵי Sobbochai, patet ex 21, 18; 1 Par. 11, 29; 20, 4; 27, 11. — v. 28 « *Selmon Ahoihites* ». Ad stirpis nomen cf. v. 9. Pro יִבְרִיָן legit 1 Par. 11, 29 יִבְרִיָן: formam intermediam exhibet h. l. LXX Ἐβριών. « *Maharai Netophathites* ». Cf. 1 Par. 11, 30; 27, 13, ubi is dicitur « *de stirpe Zarahi* », de qua ad v. 23 disseruimus. Netupham habes 4 Reg. 23, 23; 1 Esdr. 2, 22; 2 Esdr. 7, 26. Ex ultimo textu et ex 1 Par. 2, 34 efficitur, locum haud longe abfuisse a Bethlechem. v. 29 « *Heled, filius Baana, et ipse Netophathites* », הֵלֵד habent *Hebr. Chald. Syr.*, הֵלֵד *Vulg. LXX*, 1 Par. 11, 30; 27, 13, ubi additur « *de stirpe Gothoniel* », patriarchae eiusdam (4, 13) tribus Iuda. « *Ithai, filius Ribai, de Gabaath filiorum Beniamin* », utique diversus ab Ethai Gethaeo 13, 19; cf. 1 Par. 11, 31. — v. 30 « *Banaia Pharathonites* », cf. 1 Par. 11, 31; 27, 14. Ex Pharathone terrae Ephraim fuerat index Abdon Iud. 12, 13, 15. « *Hedjai de torrente Gaas* », vel de *convallibus Gaas*, utrumque enim hebr. vox sonat.

Pro *Hebr. Vulg. LXX* 1 Par. 11, 32 חורי. De Iosue dicitur Ios. 24, 30; Iud. 2, 9: « Sepeliéruntque eum in finibus possessionis suae in Thammath Sare, quae est sita in monte Ephraim, a septentrionali parte montis Gaas ». Iam V. Guérin 1863 reperit sepulcrum Iosue in colle, ubi vicus Deir-ed-Dham, opposito reliquiis urbis Khibet-Tibneh. Cf. *Vigouroux*: La bible et les découvertes modernes, 3e éd., t. III, p. 195.

v. 31 « *Abialbon Arbathites* », i. e. ex Beth Araba Ios. 15, 61; 48, 22, quae, ut comparatione Ios. 15, 6 et 18, 18 patet, etiam Araba vocabatur. Erat ea urbs in finibus Iuda et Benjamin sita. Abialbon apud *LXX* vocatur Ἀβιάλ (proprie Γαζάτιγλ, sed Γαζ non est nisi praecedens Gaas repetitum), item apud omnes 1 Par. 11, 32; unde coniicit *Wellh.*, nomen primitus fuisse Abibaal, quod hinc per metathesin evaserit Abialbon, illinc per nominis divini mutationem Abiel. « *Azmaeth de Beromi* ». Hic ברוכי, 1 Par. 11, 33 ברוכי; Syr. h. l. הוריים, qui secus Bahurim vocat הוריים, cf. 3, 16; 16, 3; rursum 3, 46 legunt *LXX* Βαρχίμ. Hinc iam inferebat *Malv.* legi oportere h. l. Bahurim tribus Benjamin. v. 32 « *Eliaba de Salaboni* », fortasse Selebon שבילין, Ios. 19, 42, urbs tribus Dan prope Benjamin. « *Filii Iassen, Ionathan* ». v. 33 « *Semma de Orori* ». Textus restituendus ex 1 Par. 11, 33: « *Benihassem Gezozites. Ionathan, filius Sage, Arorites* ». Semma videtur corruptum ex Sage, idque eo facilius fieri potuit, quod v. 11, 23, duo Semma Aroritae fuerint recensiti. Vel etiam dicas cum *Wellh.*, eundem esse Sage qui v. 11 Age, atque in patris locum nomen filii Semma subintrasse. Gezon ignoratur. « *Abiam, filius Sarar, Arorites* ». Pro Sarar 1 Par. 11, 34 Sachar, quod videtur confirmari 1 Par. 26, 4, si tamen Sachar ibi appellatus, filius Obededom levitae, idem sit cum nostro Sachar vel Sarar. v. 34 « *Elipheleth, filius Aasab, filii Machati* ». Avus nullibi secus in elencho recensetur. 1 Par. 11, 35 sq. habet: « *Eliphath, filius Ur. Hephher Mecherathites* ». אור הבר utique corruptum esse potest ex אור הבר, cum 1 Par. habeatur forma mixta Οὐρκαθάρ. Maathathites intelligitur vel oriundus ex regno Macha (10, 6), vel ex urbe Israelitica Abel Bethmaacha (20, 14). Cf. 4 Reg. 25, 23.

Cum ita h. l. ex uno Elipheleth fiant duo, Elipheleth sc. et Hephher, reapse nisi Semma v. 25 idem esse cum Semma v. 11 agnoscat, pro triginta septem v. 39 in nostro elencho habebuntur triginta octo heroes. Tamen identitatis quaestio hinc necdum absolute solvitur, cum non sit impossibile, clausulam illam a non inspirato auctore post corruptam v. 34 fuisse introductam.

« *Eliam, filius Achitophel, Gelonites* ». cf. 15, 12; corrupte 1 Par. 11, 36 « *Ahia Phelonites* ». v. 35 « *Ihesrai de Carmelo* », de Carmel civitate Iuda 1 Reg. 25, 2. « *Pharai de Arbi* ». *Vulg. LXX* ad 1 Par. 11, 37 mendose Naarai. Videtur intelligi Arab Ios. 15, 52 in montanis Iuda.

v. 36 « *Igaal, filius Nathan, de Soba. Bonni de Gaddi* ». Pro Igaal 1 Par. 11, 38 Ioel, et pro *filii, frater*. Si genuina sit lectio *frater*, quod quidem definiti aegre potest, tum lectio de *Soba* (cf. 8, 3) certe est erronea, cum ille, qui frater prae patre recensetur, non possit esse nisi vir notissimus (cf. v. 18, 24 « *frater Ioab* »), ergo Nathan propheta, qui erat Israelita, non Sobaita. *LXX* trahunt בעבר ad sequentia, scribentes nomen viri Πελοδονάμευς, et pro בני legunt בן; item 1 Par. 11, 38 omnes, legentes tamen בנדר Mezáál pro בעבר. Ergo: Igaal (vel Ioel), filius (vel frater) Nathan. Misha (vel Mibahar), filius Agarai (vel Agadidi). v. 37 « *Selec de Ammoni* », i. e. de filiis Ammon. « *Naharai Berrothites, armiger Ioab, filii Sarviae* », de Beroth Benjamin 4, 2. — v. 38 « *Ira Iethrites* », alius, uti videtur, ab Ira lairite 20, 26. « *Gareb et ipse Iethrites* ». Iether 1 Reg. 30, 27, prope fines meridionales tribus Iuda. v. 39 « *Urias Iethaesus. Omnes triginta septem* ».

Iam totum nostrum heroum elenchum quod attinet, adverte eum ita esse constructum, ut primo loco nomen herois scribatur, dein nomen patris, inde nomen stirpis, tandem nomen loci originis; non utique pro singulis singula. Pro patre bis frater ponitur (v. 18, 24 Ioab), fortasse etiam tertio (v. 36 Nathan), quoties se frater clarius sibi nomen comparavit. — Ex triginta septem heroibus quindecim certo oriundi sunt ex tribu Iuda, sex ex tribu Benjamin, duo ex Ephraim, unus ex Dan, unus ex Nephthali, alienigenae duo. Decem manent incerti: Iesbaam, Semma, Elica, Sobboctai, Benihassem, Ionathan, Abiam, Elipheleth, Igaal, Mibahar; quorum tamen plerique supponendi sunt ad tribus Iuda et Benjamin pertinuisse. Ex his ergo tribus derivabantur Gibborim plerique. — 1 Par. 11 nostro elencho sexdecim saltem nomina adduntur. Unde quaeri potest, quot nomina exstiterint in antiquo documento, ex quo uterque elenchus derivatus est. Probabilius triginta septem; in his enim, quae adduntur, nominibus non tam accurate, quam in prioribus, stirpis vel locus originis describitur; posterius igitur illa nomina elencho adiecta esse videntur. Fortasse eorum virorum aliqui Salomonico potius, quam Davidico aevo floruerunt.

6) Populi census 2 Reg. 24, 1-25.

Anc. — Elatus animo David frustra que obnitente Ioab totum populum recenseri iubet. Quare Deus illi per Gad prophetam trium poenarum optionem dat. Quarum ille, quod Dei quam hominum manibus se credere mallet, pestem eligit. Plaga ipsam Hierosolimam iam attingente, miseretur Dominus et sacrificio in area Areana oblato placatur.

Intime haec quoque narratio cum Historia David connectitur. Exhibetur sc. David eius neglectae fiduciae poenas ferens, cui tota domus eius a Deo aedificanda tamquam inconscio fundamento erat superstruenda.